SAKSARBEIDAR
Hanne Merete Moldung
Line Bårdseng
Ole Søe Eriksen

VÅR DATO
17.11.2026

postmottak@ra.no
www.riksantikvaren.no

VÅR REF.
25/00503-62

DYKKAR REF.
2025/5146-9

DYKKAR DATO

Vestland fylkeskommune
Postboks 7900
5020 BERGEN

Høyring av forslag til deltaljegulering for hovudsykkelrute - Torget - Skuteviken, Bergen kommune, arealplan-ID 71730000 - Riksantikvaren sitt innspel til Vestland fylkeskommune og løyve til inngrep i automatisk freda kulturminne jf. kulturminnelova § 8 fjerde ledd

Riksantikvaren viser til oversending frå Vestland fylkeskommune om ovannemnde sak, i brev av 2.11.2026 der Riksantikvaren vert beden om innspel kulturminne og kulturmiljø som direktoratet har fyrstelinjeansvar for. Det vises også til brev datert 16.11.2026 frå Norsk Institutt for Kulturminneforskning (NIKU) med tilråding om det automatisk freda kulturminnet Mellomalderbyen Bergen. Riksantikvaren vil ettersende kostnadsoverslag for arkeologiske undersøkingar.

- **Riksantikvaren har vurdert Bergen kommune sitt forslag til hovudsykkelrute mellom Torget og Skuteviken. Tiltaket vil bidra til betre framkome og meir berekraftige transportløysingar i Bergen.**
- **Mellomalderbyen Bergen, Bergenhus festning og verdsarvstaden Bryggen er kulturmiljø med stor nasjonal og internasjonal verdi. Dette stiller strenge krav til planlegging og gjennomføring av tiltaket.**
- **Riksantikvaren vurderer at detaljregulering for hovudsykkelruta Torget–Skuteviken kan godkjennast.**
- **Vurderinga byggjer på omsynet til kulturminne og kulturmiljø og den samfunnsnytten tiltaket gir.**
- **Godkjenning føreset at det blir gjennomført nødvendige arkeologiske undersøkingar i samband med realisering av planen.**

Riksantikvaren sitt innspel gjeld det automatisk freda kulturminnet Mellomalderbyen Bergen og Bergenhus festning. Bryggen som verdsarvstad er Vestland fylkeskommune sitt

førstelinjeansvar, men Riksantikvaren er beden om faglege råd og rettleiing. Dette er etter gjeldande retningslinjer innan kulturmiljøforvaltninga, Rundskriv T-4/92 frå Miljøverndepartementet. Riksantikvaren har det faglege ansvaret for oppfølging av verdsarven i Noreg og er rådgjevar til Klima- og miljødepartementet som statspart for verdsarven.

Lovheimel og styresmakt
I samsvar med kulturminnelova § 8 fjerde ledd skal styresmaktene, i samband med behandlinga av reguleringsplanen, ta stilling til om dei kan gi løyve til inngrep i automatisk freda kulturminne som blir påverka av planen. Riksantikvaren er rette styresmakt til å ta avgjerd i saker som gjeld Mellomalderbyen Bergen og Bergenhus festning, jf. forskrift om fastsetting av myndigheit mv. etter kulturminnelova § 2 (2).

Planforslaget
Planforslaget legg til rette for tiltak for gåande og syklande, mellom anna etablering av hovudsykkelrute på strekninga Torget - Skuteviken. Føremålet er å utvikle eit heilskapleg transportsystem som styrkjer kollektivtilbodet og samanhengen mellom sentrale delar av Bergen. Planframlegget inneber graving for etablering, omlegging og fornying av teknisk infrastruktur og tilrettelegging av byrommet framfor Bryggen og Hanseatisk museum.

Kulturminne og kulturmiljøinteresser
Mellomalderbyen Bergen er eit automatisk freda kulturminne med omfattande kulturlag frå mellomalderen og seinare periodar. Området omfattar spor etter busetnad, handel, handverk, sjøfart og kyrkjeleg liv, og den historiske bystrukturen er framleis synleg i dagens bybilete. Kulturlaga langs den planlagde hovudsykkelruta varierer i samansetnad, alder og tjukn.

Bergenhus festning er freda etter kulturminnelova og utgjer saman med Sverresborg eit av Noregs viktigaste kulturmiljø frå mellomalderen. Området omfattar sentrale kulturminne som Håkonshallen, Rosenkrantztårnet og festningsverka, samt både synlege og skjulte arkeologiske spor. Riksantikvaren arbeider med ei utvida områdefreding som også omfattar Sverresborg og Skuteviken.

Bryggen vart innskriven på verdsarvlista i 1979 som ein globalt unik dokumentasjon av den hanseatiske handelsverksemda frå 1300-talet. Verdsarvverdiane er knytte både til bygningane, organiseringa og dei arkeologisk kulturlaga, og til omgjevnadene, mellom anna Vågen, kaiane, mellomaldergatene og den historiske kontakten mellom Bryggen og sjøen. Det blir arbeidd med ei buffersone for å styrkje vernet og gi tydelegare rammer for framtidig forvaltning og byutvikling.

KUVA-rapporten
KUVA-rapporten vurderer korleis hovudsykkelruta kan påverke verdsarven Bryggen. Rapporten peiker særleg på påverknad på kulturlag, sykkelfelt langs Bryggen og redusert areal ved Finnegården. Tosidige sykkelfelt blir vurderte å svekkje kontakten mellom Bryggen og sjøfronten og skape barriereverknad for fotgjengarar. Ei løysing med sykling i blanda trafikk blir vurdert som meir skånsam for verdsarven. Samla konkluderer rapporten med at planforslaget gir stor negativ konsekvens for verdsarven særleg grunna verknader på oppsluttande verdiar til verdsarven. Den konkluderer likevel med at dei negative konsekvensane ikkje er av ein karakter som trugar Bryggen sin verdsarvstatus eller framifrå universelle verdi.

Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) sine merknader
NIKU gir i brev datert 16.11.2026 ei fagleg tilråding til Riksantikvaren angåande det automatisk freda kulturminnet Mellomalderbyen Bergen, kulturminne-ID 89049. I tilrådinga vurderer NIKU tiltak i samsvar med reguleringsplanen og konsekvensane for arkeologiske kulturlag.

NIKU vurderer at planforslaget kan gi direkte inngrep i automatisk freda kulturlag, men at konfliktpotensialet i hovudsak er knytt til gravearbeid og tilhøyrande infrastrukturtiltak. Dersom Riksantikvaren vel å gi dispensasjon jf. kulturminnelova § 8, 4. ledd for reguleringsplanen, tilrår NIKU følgjande vilkår: Arkeologiske granskingar innanfor mellomalderbyen Bergen i form av arkeologiske utgravingar og arkeologiske overvakingar, og krav om avbøtande tiltak som sikrar bevaring av kulturminne in situ innanfor planområdet og i tilgrensande område.

Riksantikvaren sin vurdering av saka
Kulturmiljøforvaltninga skal verne om kulturminne som ikkje-fornybare ressursar og arbeide for at kulturminneverdiane blir tekne hand om på best mogleg måte og nyttiggjorde i eit samfunn i endring. Riksantikvaren kan gi løyve til inngrep i automatisk freda kulturminne etter ei vurdering av dei kulturminnefaglege verdiane vegne opp mot private omsyn og omsyn til samfunnet.

Kulturmiljøa som Riksantikvaren har ansvar for er av stor nasjonal og internasjonal verdi, som inneber strenge krav til nye tiltak som vil kunne få verknad for desse verdiane. Riksantikvaren har vurdert forslag til reguleringsplan opp mot at planforslaget legg til rette for tiltak for gåande og syklande, mellom anna etablering av hovudsykkelrute, at tiltaket blir rekna å ha høg samfunnsverdi samstundes som det omfattar tiltak som vil medføre konflikt med automatisk freda kulturminne.

<u>Bergenhus festning og rigg- og anleggsområde</u>
Planframlegget opnar for mellombelse rigg- og anleggsområde i nærleiken av Bergenhus festning. Desse vil ha ein negativ påverknad på opplevinga av kulturmiljøet i anleggsfasen, men vil opphøyre når anleggsarbeidet er avslutta.

<u>Verdsarvstaden Bryggen</u>
I *Retningslinjer for gjennomføring av Verdensarvkonvensjonen* (2025) og gjeldande rettleiarar vert det gitt tydeleg rettleiing om korleis endring og utvikling i verdsarvområda skal handterast. Ein skal unngå negative verknader og svekking av framifrå universell verdi som ligg til grunn for verdsarven, kartleggje alternativ og fremje avbøtande tiltak slik at verdsarven ikkje vert trua. Riksantikvaren legg svært stor vekt på omsynet til verdsarvstaden Bryggen, i tråd med regjeringa si ambisjon om at dei norske verdsarvstadene skal vere fyrtårn for beste praksis i forvaltinga av natur- og kulturarv og føre var-prinsippet. Usikkerheit rundt verknader av eit tiltak skal tolkast som negativ verknad. Tiltak skal difor ikkje tillatast før ein har tilstrekkeleg kunnskap om verdsarven kan verte trua av tiltaket.

Dette stiller strenge krav til eit godt kunnskapsgrunnlag etter anerkjente nasjonale og internasjonale reglar og retningsliner. Riksantikvaren ser det som svært positivt at Bergen kommune gjennomfører ein KUVA-prosess i tråd med gjeldande rettleiar og forventningane til

beste praksis i Noreg. Riksantikvaren meiner at kunnskapsgrunnlaga kommunen har innhenta i samband med verdsarvstatusen har svært viktige innspel og merknader. Eit så omfattande tiltak vil ha verknader, konsekvensar og risiko for verdsarven og framifrå universell verdi. Riksantikvaren legg difor stor vekt på dei avbøtande tiltaka i KUVA-rapporten og den gjentakande prosessen KUVA-metodikken nyttar for å tryggje verdsarven gjennom heile planprosessen.

Riksantikvaren deler vurderingane som gjeld Bryggen sin noverande situasjon, både funksjonelt og visuelt, slik det vert skildra i KUVA-rapporten. Det kan forventast positive verknader for verdsarven gjennom planlagd oppgradering av vatn-, avløp- og anna teknisk infrastruktur og byromsoppgradering dersom arbeidet samtidig bidreg til betre handtering av overvatn og reduserer skade på kulturlag og bygningar. Vidare er det positivt at utforminga av frontareala som foreslått vil betre dagens situasjon estetisk og funksjonelt, og byggje opp om ei styrka oppleving og formidling av verdsarven. KUVA-rapporten legg til grunn at tiltaket kan gjennomførast utan uakseptable konsekvensar for verdsarven på Bryggen, og Riksantikvaren er einig i den vurderinga.

Det er verknader og problemstillingar som kjem frem i KUVA-rapporten, som må fylgjast opp. Riksantikvaren legg særleg vekt på utforming av byrommet framfor og i omgjevnadene til Bryggen, samvirke mellom og tilgjengelegheit for ulike trafikantgrupper på frontareala, og avstanden til og utforminga av trafikkareal rundt Finnegården. Vidare er det svært viktig at tilhøva for trafikkavvikling og -belastning framfor Bryggen og i Øvregaten tek i vare verdsarven og ikkje overstig tolegrensa.

I reguleringsføresegna 3.2.2.3 står det at "Byrommet på Bryggen skal utformes i samsvar med juridisk bindende illustrasjonsplan BT5-T-IP71730000-102 datert 25.09.2026". Riksantikvaren understrekar at det av omsyn til kulturmiljøet er avgjerande at dette blir fylgt opp.

Tilhøve mellom reguleringsplanar
Vi forutset at Vestland fylkeskommunen følgjer opp tilhøvet mellom reguleringsplanen for Vågen, kaiene og Bryggen og reguleringsplanane for Bybanen og hovudsykkelrute.

Trafikkplan
Riksantikvaren tilrår at ein snarast bør innføre fase 2 i trafikkplan sentrum for å redusere trafikkbelastning framfor Bryggen og i Øvregaten. Det vil vere av stor tyding for det viktige kulturmiljøet i Øvregaten at den ikkje vert ein avlastingsveg. Når det gjeld framtidig trafikkutvikling og kor vidt dei planlagde tiltaka faktisk blir gjennomførte i sin heilskap understrekar Riksantikvaren at det er viktig at desse blir fylgt opp og gjennomførd av omsyn til kulturmiljø av nasjonal og internasjonal verdi.

Konsekvensutgreiinga
Riksantikvaren har i alle innspel i saka påpekt at konsekvensutgreiinga blei utarbeidd for 13 år sidan, og at ny kunnskap kan ha kome sidan den gong jf. rettleiaren "Konsekvensutredninger for planer etter plan- og bygningsloven" frå dåverande Kommunal- og moderniseringdepartementet. Kommunen har valt å utarbeide to tilleggsutgreiingar for å bøte på dette. Riksantikvaren meiner framleis at det burde vore utarbeidd ei ny konsekvensutgreiing for detaljreguleringa, men tek til etterretning at dette ikkje er gjort.

Løyve til inngrep i automatisk freda kulturminne
Etter Riksantikvaren sin vurdering kan detaljregulering for hovudsykkelrute frå Torget til Skuteviken, Bergen kommune, nasjonal arealplan-ID 4601_71730000, jf. vedlagde kart datert 25.9.2026, godkjennast av Bergen kommune under føresetnad av at det blir gjort nødvendige arkeologiske undersøkingar i samband med realisering av reguleringsplanen.

Vedtak om omfang av den arkeologiske granskinga, under dette endelege kostnader og avgrensing av undersøkingsområdet, kan først skje etter at reguleringsplanen er endeleg vedteken.

Tiltakshavaren må varsle rette kulturmiljøstyresmakt i god tid før han ønskjer å gjennomføre tiltak etter reguleringsplanen. Riksantikvaren vil deretter gjere vedtak om omfanget av den arkeologiske granskinga. Dette vedtaket vil kunne klagast på i medhald av forvaltningslova §§ 28 og 29.

Vilkår for dispensasjon
Vilkår for dispensasjonen frå den automatiske fredinga gjennom planvedtaket er ivareteke i planføresegnene når det gjeld arkeologiske undersøkingar og avbøtande tiltak, men vi ber om ei endring av karta med tillate gravedjupner.

Vi ber om at følgjande dokument vert endra:
Dei juridisk bindande dokumenta " Tillatte gravedybder, Tegningsnummer BT5-T-S1-X-0101 og BT5-T-S2-X-0104, datert 25.10.2026" bør endrast slik at tiltak som ligg utanfor plangrensa vert markert i kartet, og supplerast med forklarande tekst: " Tiltak som ligger utenfor plangrensen må omsøkes etter kulturminneloven § 8, 1. ledd."

Utgifter til arkeologisk gransking
Tiltakshavar skal bere kostnader ved arkeologisk gransking i samband med gjennomføring av planen, jf. kulturminnelova § 10.

Konklusjon
Riksantikvarens samla vurdering på bakgrunn av omsyna til kulturminne og kulturmiljø som ligg i planen og tiltakets samfunnsverdi er at detaljregulering for hovudsykkelrute Torget - Skuteviken, nasjonal arealplan-ID 71730000 kan aksepterast under føresetnad av det blir gjennomført ei arkeologisk gransking i samband med realisering av planen.

Riksantikvaren ber om at direktoratet sitt innspel blir innarbeidd i fylkeskommunen si fråsegn.

Skulle administrasjon i Vestland fylkeskommunen reise motsegn mot planforslaget, og dette ikkje blir fylgt opp politisk, ber vi om at saka vert sendt til Riksantikvaren som då vil vurdere å overta den som kulturmiljømyndigheit jf. underretningsplikten innan kulturmiljøforvaltninga, jf. § 7 i Forskrift om fastsetting av myndighet mv. Etter kulturminneloven og rundskriv T-4/92 Kulturminnevern og planlegging etter plan- og bygningsloven.

Helsing

Linda Veiby
avdelingsdirektør

Silje Flage Dragsund
seksjonssjef

Brevet er elektronisk godkjent utan underskrift

Vedlegg:
Reguleringsplankart-PlanID-71730000 Datert 25-09-2026